

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

31 березня – 2 квітня 2021 року

Том 1

ХАРКІВ
2021

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

ISBN 978-617-7886-20-3

Редакційна колегія:

Золотухіна С. Т. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Штефан Л. А. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Твердохліб Т. С. – д-р пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лазарєва О. М. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Дейниченко Г. В. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

Затверджено редакційно-видавничою радою

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(протокол №2 від 10.03.2021 року)

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Мітра», 2021. Т.1. 313 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, організації дистанційного навчання, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, професійної підготовки фахівця а також сучасних проблем порівняльної педагогіки.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Видано за рахунок авторів.

ISBN 978-617-7886-20-3

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2021

Жерновникова О. А., Коваленко О. А., Коваленко Л. М. Принципи і методи організації змішаного навчання в закладах вищої освіти	104
Жизномирська О. Я. Дистанційна форма навчання: шлях підвищення кваліфікації педагогів Тернопільського краю	107
Кравченко О. О. Соціальна інклюзія дистанційного освітнього процесу	111
Лебедева В. В. Ресурсне наповнення дистанційного курсу в системі MOODLE	115
Олійник Т. О., Пісоцька М. Е., Минко П. Є. Особливості вдосконалення студентоорієнтованого викладання в онлайн- середовищі	119
Пономарьова Н. О. Впровадження змішаного навчання у підготовці майбутніх учителів: досвід та перспективи	123
Потапова Н. В. Особливості використання веб-квестів в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання	126
Прокопенко А. І., Доценко С. О. Цифровізація системи вищої освіти в умовах пандемії COVID-19	129
Собченко Т. М., Пивоварова О. М. Переваги та недоліки реалізації змішаного навчання майбутніх учителів-філологів у закладах вищої педагогічної освіти	133
Танько Т. П. Деякі аспекти організації дистанційного навчання у закладах вищої педагогічної освіти	137
Толочик О. В., Васютіна Т. М. Особливості організації змішаного навчання в початковій школі в контексті природничої освітньої галузі	141
Абдулкадір Кабадай Вплив телебачення на різні сфери розвитку дитини	144
Сірі Соллід Мадсен 2020: зміни ставлення викладачів до цифрових технологій як до освітнього ресурсу	149
Секція III Психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти й підтримуючого навчання	155
Григоренко В.Л. Формування толерантності у майбутніх вихователів ЗДО в умовах інклюзивної освіти	155

СЕКЦІЯ III

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ Й ПІДТРИМУЮЧОГО НАВЧАННЯ

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Григоренко В. Л.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У статті розкрито проблему формування толерантності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах становлення в Україні інклюзивного підходу, розглянуто основні вимоги до особистості майбутнього вихователя у контексті розбудови сучасного недискримінаційного, толерантного, здоров'язберезувального середовища ЗДО.

***Ключові слова:** толерантність, права дитини, майбутні вихователі, заклади дошкільної освіти.*

The article reveals the problem of formation of tolerance in future educators of preschool education in the conditions of formation of inclusive approach to interaction with pupils in Ukraine, considers the basic requirements to the personality of the future educator in the context of modern non-discriminatory, tolerant, health-preserving environment.

***Keywords:** tolerance, children's rights, future educators, preschool institutions.*

У сучасних умовах проблематика формування толерантності майбутніх освітян є особливо актуальною, бо сьогодні людина живе у світі розмаїття, де взаємне прийняття та повага набувають усе більшого значення не лише в особистій, а й в професійній комунікації. Світова глобалізація зумовила відкриття кордонів та збагачення традиційного населення країн людьми інших рас, культур, вірувань, національностей, етносів. У зв'язку з гуманізацією суспільної свідомості помітними у соціумі стали категорії населення, які традиційно не сприймалися суспільством, – незаможні люди, особи з інвалідністю, люди з іншою політичною думкою, з іншим світоглядом, особи з низьким соціальним статусом та інші.

У суспільстві виникла й стає все більш гострою потреба створювати сприятливі умови для різних категорій людей, що, як наголошує Н. Скрипник, потребує гуманізації освітнього процесу та демократизації відносин між його учасниками, де центром уваги є дитина як найвища соціальна цінність, якій в

освітньому середовищі має гарантуватися повне розкриття її можливостей і здібностей. Відповідно пріоритетом у системі освіти стають загальнолюдські цінності та гармонійна взаємодія з навколишнім світом. При цьому дослідниця наголошує, що втілення в життя гуманістичних ідей нерозривно пов'язано із розвитком та вихованням толерантної особистості [1, с. 4].

Про увагу держави до питань поширення в освітньому середовищі гуманних стосунків і толерантного ставлення до всіх категорій дітей свідчить аналіз затверджених останнім часом програмових документів, в яких проголошується необхідність створення толерантного суспільства в Україні. Так, Законами України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні», програмою розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» закріплюється і уточнюється положення про те, що забезпечення розвитку та захист прав кожної дитини без винятків є найважливішим обов'язком держави та суспільства.

У русі підвищення доступності освіти для різних категорій дітей, згідно із Законом України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» з 2010 р. у закладах дошкільної і загальної середньої освіти України запроваджено інклюзивне навчання. Більш ніж десятирічний досвід становлення інклюзивного підходу у вітчизняній освіті показав, що успішність широкого впровадження ідеї включення дітей із захищеними ознаками до середовища закладів дошкільної освіти значною мірою залежить від кваліфікації кадрів, що вимагає вдосконалення процесу підготовки майбутніх вихователів, насамперед в аспекті формування чутливості до освітніх потреб вихованця й толерантності як наріжної основи для професійного ставлення вихователя до дитини.

Сучасна психолого-педагогічна наука досліджує проблему формування толерантності у системі освіти як одну з найактуальніших у вихованні людини майбутнього. У науковому доробку вчених (А. Асмолов, І. Бех, А. Богущ, О. Коберник, Т. Кравченко, В. Кремень, В. Кузь, В. Маралов, Н. Побірченко, І. Рогальська, В. Сітаров, О. Сухомлинська та ін.) увага акцентується на необхідності якомога раніше, краще у дошкільному дитинстві, розпочинати знайомити дітей з гуманістичними поняттями, моральними уявленнями, навчати толерантності до оточення.

Як наголошується у працях дослідників (М. Андрєєва, Т. Гладун, Н. Івашура, О. Мірошник, К. Остроська, О. Рассказова, В. Тарасун, А. Чуприков, А. Шевцов, Д. Шульженко та ін.), становлення інклюзивного підходу в освіті зумовило активізацію пошуку шляхів та засобів поступового подолання стереотипів та упереджень, які заважають інтеграції в суспільство дітей з інвалідністю. Проблематику підготовки педагогів, зокрема вихователів ЗДО до роботи в умовах інклюзивної освіти у своїх працях порушували Н. Агаркова, М. Алексєєва, С. Альохіна, В. Бондарь, О. Василенко, К. Волкова, В. Зарецький, А. Колупаєва, Л. Пахомова, В. Синьов та ін. Разом із визнанням їх суттєвого наукового доробку, зазначимо, що актуальність і нерозв'язаність означеної проблеми зумовили необхідність досліджувати питання аспекти толерантності як професійної характеристики майбутніх вихователів ЗДО у сучасних умовах.

Метою статті є висвітлення проблеми формування толерантності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах становлення в Україні інклюзивного підходу до взаємодії з вихованцями.

Становлення інклюзивного підходу в освіті зумовлює необхідність модифікації змісту педагогічної підготовки, структур та стратегій професійної освіти майбутнього вихователя. Ґрунтовний аналіз наукових праць (Н. Агаркова, А. Богуш, О. Василенко, К. Волкова, Н. Гавриш, С. Гордієнко та ін.) дозволив визначити сутність підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребам як багатогранної, особистісно-орієнтованої професійної характеристики, що вміщує знання та навички, а також ціннісні орієнтації, які дозволяють успішно здійснювати виховний вплив у взаємодії з дітьми з різними захищеними ознаками, насамперед з інвалідністю, в освітньому просторі ЗДО. У структурі готовності вихователя до роботи з дітьми окрім теоретичного (загальні і спеціальні знання, компетентності) та практичного (професійні уміння, жорсткі і м'які навички) складників, велику роль відіграє й особистісний складник, основу якого складає толерантність до різних категорій дітей. Це означає, що майбутні вихователі мають не тільки опановувати сучасні знання та вміння, а й долучатися до цінностей недискримінаційного інклюзивного суспільства, що є наріжним каменем створення загального простору європейської освіти, ґрунтованої на ідеї здоров'язбережувального навчання.

Майбутнім вихователям ЗДО необхідно розуміти, що сьогодні у русі розбудови в Україні толерантного, правового суспільства розпочалося законодавче закріплення принципу доступності всіх прав і свобод людини для різноманітних груп населення (так звана правова толерантність). Рівність прав усіх без виключень категорій населення гарантована Конституцією України, де у 24 статті вказані, так звані, «захищені ознаки», за якими часто допускаються дискримінація та нетолерантне ставлення. Необхідність забезпечення у суспільстві прав цих категорій осіб спеціально оговорюється у міжнародних і вітчизняних документах. Таким чином, вихователі ЗДО мають орієнтуватися на засвоєння толерантного ставлення до всіх категорій дітей не лише як на етичну вимогу до професійної поведінки фахівця, а й як на правову норму побудови відносин у системі «людина-людина» й «людина-держава».

Суттєвою складовою формування толерантного ставлення фахівців до різних категорій осіб у суспільстві є розуміння суті самої категорії «толерантність», що використовується для позначення широкого кола терпимого ставлення до способу життя та існування соціальних груп, політичних партій або ідей. Толерантність необхідна вихователю для гармонійного сприйняття та розуміння різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості; заняття активної позиції щодо визнання універсальних прав та основних свобод людини.

Варто пояснювати здобувачам освіти, що освітнє середовище сьогодні не позбавлене дискримінації і стереотипного, нетолерантного ставлення до окремих категорій дітей із захищеними ознаками. Так, часто відверто ворожим є ставлення вихователів до осіб ромської національності, дітей з очевидними ознаками інвалідності, осіб з ментальними порушеннями тощо. Подібне негативне

відношення транслюється дітям у системі дошкільної освіти приховано паралельно з офіційною програмою.

Майбутнім вихователям слід зрозуміти, що для того, щоб запобігти поширенню дискримінаційних практик в системі освіти, необхідно практично засвоїти критерії дискримінації в освітньому контенті, вихователь має вміти виявляти і вилучати контент, який містить не толерантне ставлення до окремих категорій дітей: непомітність або навпаки – зайвий фокус уваги на відмінностях; сегрегація і поляризація (норма здоров'я та інвалідність подаються як два різних полюси людського існування); поширення стереотипів щодо осіб з інвалідністю. Спираючись на ці критерії, вихователям важливо вміти вірно обирати книжки для роботи з дітьми, що демонструють толерантне ставлення та недискримінаційний підхід до осіб з інвалідністю.

Вихователям треба пам'ятати, що процес формування і розвитку толерантності необхідно починати з перших днів дитини у ЗДО задля того, щоб поступово ідеї взаєморозуміння стали твердими переконаннями через засвоєння тієї реальності, яку дитина бачить навколо себе.

Список використаних джерел

1. Скрипник Н. І. Виховання толерантних взаємостосунків дітей старшого дошкільного віку : навчально-методичний посібник. Умань : ПП Жовтий, 2011. 99 с.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ УЧНІВ З НОРМОТИПОВИМ РІВНЕМ РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Мараховська О. П.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Твердохліб Т. С.

доктор педагогічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Розкрито позитивний вплив спілкування учнів, які мають нормотиповий рівень розвитку, з учнями, які мають особливі освітні потреби, на розвиток особистості школярів обох категорій. Визначено проведення уроків образотворчого мистецтва і позакласну виховну діяльність як основні шляхи формування готовності до навчання в умовах інклюзії учнів з нормотиповим рівнем розвитку засобами образотворчого мистецтва.

Ключові слова: інклюзія, ізотерапія, учні з нормотиповим рівнем розвитку, учні з особливими освітніми потребами, образотворче мистецтво.